

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

313

Przyszłość rachunkowości i sprawozdawczości – założenia, zasady, definicje Kierunki zmian prawa bilansowego w Polsce



Redaktorzy naukowi

Zbigniew Luty

Aleksandra Łakomiak

Alicja Mazur



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-319-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Dorota Adamek-Hyska: Założenia koncepcyjne sprawozdań budżetowych	9
Hanna Czaja-Cieszyńska: „Nie” dla MSSF dla MSP w Unii Europejskiej – słuszna decyzja czy duży błąd?.....	25
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Rachunkowość małych przedsiębiorstw – diagnoza i propozycje modyfikacji prawa bilansowego.....	35
Małgorzata Kamieniecka: Sprawozdawczość MŚP w zakresie odroczonego podatku dochodowego – propozycje zmian	46
Anna Kasperowicz: Pojęcie kontroli w kontekście uznawania przychodów .	58
Tomasz Kondraszuk: Uproszczona ewidencja czy uproszczona sprawo- zdawczość w sektorze mikroprzedsiębiorstw?.....	74
Alicja Mazur: Pomiar wartości przychodów według projektu międzyrardo- wego standardu dotyczącego przychodów	84
Lucyna Poniatowska: Rezerwy w rachunkowości – ewolucja podejścia i per- spektywy zmian	100
Adrian Ryba: Ewidencja i wycena inwestycji zgodnie z ustawą o rachunko- wości – artykuł dyskusyjny	110
Aleksandra Sulik-Górecka: Koncepcja zmiany zasad prezentacji kapitału w sprawozdaniu finansowym zamkniętych funduszy inwestycyjnych	127
Gyöngyvér Takáts: Koncepcja sprawozdawczości finansowej mikropodmio- tów – przyczynek do dyskusji.....	137
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: Zintegrowane systemy ewidencyjne	148
Mateusz Wilczewski: Wpływ wyceny kart zawodniczych na bilans klubu piłkarskiego.....	159
Edward Wiszniowski: Model szacowania Utraty wartości instrumentów fi- nansowych w założeniach MSSF 9 – rachunkowość czy inżynieria finan- sowa?	170
Paweł Zieniuk: Ujawnienia informacji o wartościach szacunkowych w spra- wozdaniu finansowym – wyzwanie dla biegłego rewidenta.....	189
Katarzyna Żuk: Ujęcie księgowe pomocy finansowej uzyskiwanej przez wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw	199

Summaries

Dorota Adamek-Hyska: Conceptual framework of budgetary reports.....	24
Hanna Czaja-Cieszyńska: ”No” to IFRS for SMEs in the European Union – the right decision or a big mistake?	34

Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Accounting of small enterprises – diagnosis and proposals for modification of accounting law	45
Małgorzata Kamieniecka: Deferred income tax in the reporting of SMEs – proposals for change	57
Anna Kasperowicz: Concept of control in the context of income recognizing	73
Tomasz Kondraszuk: Simplified recording or simplified reporting in the sector of microenterprises	83
Alicja Mazur: Revenue measurement according to the proposal of a new international standard	99
Lucyna Poniatowska: Reserves in accounting – evolution of approach and perspectives of changes	109
Adrian Ryba: Recording and measurement of investments in accordance with the accounting act – discussion article	126
Aleksandra Sulik-Górecka: The rules of capital presentation in the financial report of close-end investment funds in the light of law	136
Gyöngyvér Takáts: Financial reporting concept of micro entities – discussion paper	147
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: ERP systems	158
Mateusz Wilczewski: The influence of players’ registration rights on a football club’s balance sheet	169
Edward Wiszniowski: A model for estimating the loss of value of amortised cost financial instruments as per the accounting standards requirements 9 IFRS – accounting or financial engineering?	188
Paweł Zieniuk: Disclosures of estimated values in financial statements – a challenge for auditor	198
Katarzyna Żuk: Accounting presentation of financial grants received by the pre-recognized groups of fruit and vegetables producers	212

Paweł Zieniuk

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

UJAWNIENIA INFORMACJI O WARTOŚCIACH SZACUNKOWYCH W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM – WYZWANIE DLA BIEGŁEGO REWIDENTA

Streszczenie: Możliwość wyboru przez jednostkę wielu metod i sposobów wyceny utrudnia odbiór sprawozdania finansowego przez jego użytkowników. Ujawnienia informacji o sposobach szacowania wartości, przyjętych założeniach oraz przyczynach niepewności szacunków nie pozwalają na pełne odtworzenie procesu wyceny. W tym kontekście za istotną należy uznać rolę biegłego rewidenta w poświadczeniu wiarygodności danych szacunkowych prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Badanie prowadzi do potwierdzenia prawidłowości procesu szacowania danych, co z kolei ma stać się podstawą wyrażenia pozytywnej opinii o wiarygodności całego sprawozdania finansowego.

Słowa kluczowe: wartości szacunkowe, sprawozdawczość finansowa, rewizja finansowa.

1. Wstęp

Współczesna rachunkowość i sprawozdawczość finansowa stopniowo odchodzą od metod wyceny opartych na koszcie historycznym w kierunku koncepcji opartych na wartości godziwej. Pomiar wartości w rachunkowości byłby dzisiaj praktycznie niemożliwy bez stosowania wartości szacunkowych, czyli przybliżonych kwot pieniężnych przyjmowanych do wyceny określonych składników aktywów i pasywów bądź przychodów i kosztów wobec niemożności dokładnej ich wyceny. Trudno sobie wyobrazić sporządzenie sprawozdania finansowego bez wykorzystania szacunków. Dopuszczając wycenę w wartościach szacunkowych na szeroką skalę, współczesna rachunkowość akceptuje względność wyceny – występowanie rozbieżności pomiędzy rezultatami wyceny a faktyczną wartością przedmiotu wyceny.

Względność i subiektywizm wyceny są uznawane za główne przyczyny deformacji wielkości sprawozdawczych. W zależności od subiektywnego podejścia wyceniającego, dostępności informacji i doboru metod szacunku otrzymany szacunkowy wynik może odbiegać od rzeczywistej wartości przedmiotu wyceny. Z tego

powodu odbiorcy sprawozdań finansowych mają ograniczone zaufanie do informacji ujawnianych w sprawozdaniach finansowych.

Wiarygodność informacji sprawozdawczej jest cechą szczególnie ważną dla odbiorców zewnętrznych. Dane liczbowe prezentowane w sprawozdaniu finansowym, nawet jeśli będą interpretowane przez osoby posiadające odpowiednią wiedzę, mogą być niewystarczające do odczytania pełnego obrazu sytuacji majątkowo-kapitałowej jednostki. Ujawnienia prezentowane w informacji dodatkowej, dotyczące przyjętych podczas wyceny założeń, mogą przyczynić się do wzrostu wiarygodności sprawozdania finansowego. Warto jednak zauważyć, że wiarygodność sprawozdania finansowego należy traktować kompleksowo – łącznie z systemem ocen i opinii związanych z tym sprawozdaniem [Micherda 2006, s. 20]. Jeżeli sprawozdanie zostanie więc zweryfikowane przez bezstronnego i niezależnego biegłego rewidenta – wiarygodność prezentowanych w nim informacji wzrośnie.

W niniejszym artykule poruszono problem zakresu ujawnień informacji o sposobach szacowania wartości prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Głównym celem zawartych w artykule rozważań jest przedstawienie znaczenia, jakie dla wiarygodności sprawozdań finansowych ma proces badania przez biegłego rewidenta wartości szacunkowych, a przede wszystkim związanych z nimi ujawnień prezentowanych przez jednostki gospodarcze. Podstawową metodykę badawczą stanowią studia literaturowe, analiza regulacji prawnych oraz krajowych i międzynarodowych standardów rewizji finansowej.

2. Ujawnienia związane z wartościami szacunkowymi w sprawozdaniach finansowych

Sposoby wyceny przyjęte przez daną jednostkę są częścią jej polityki rachunkowości, na którą składają się wszystkie rozwiązania, wybrane i przyjęte do stosowania spośród możliwości dopuszczonych przepisami prawa bilansowego. Konieczność ujęcia w polityce rachunkowości wybranych i przyjętych rozwiązań dotyczących wyceny w wartościach szacunkowych wydaje się niezbędną, zwłaszcza w kontekście istnienia wielu dopuszczalnych sposobów, metod i technik dokonywania wyceny.

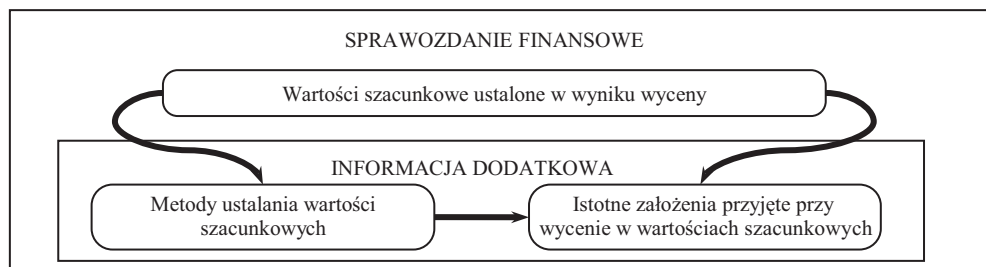
Obowiązujące obecnie krajowe i międzynarodowe regulacje prawa bilansowego wprowadzają obowiązek ujawniania przyjętej polityki rachunkowości. Ustawa o rachunkowości wymaga prezentacji w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego metod wyceny wykorzystywanych do ustalania wartości bilansowej poszczególnych składników aktywów i pasywów [Ustawa z 29 września 1994, art. 48]. Nie wprowadza jednak obowiązku szczegółowego opisu sposobu ustalania tych wartości i przyjętych przy wycenie założeń.

Z kolei Międzynarodowe Standardy Rachunkowości określają, iż w informacji dodatkowej część poświęcona polityce rachunkowości powinna zawierać opis zasad wyceny zastosowanych przy sporządzaniu sprawozdania finansowego, a także każdej konkretnej zasady (polityki) rachunkowości, która jest potrzebna do poprawnego

rozumienia sprawozdania finansowego [MSR 1 § 97]. Standardy nie podają jednak jednolitego, szczegółowego wykazu zagadnień, wymagających ujęcia w informacji dodatkowej [por. np. Szobak, Zieniuk 2013, s. 101].

Wymóg ujawniania informacji dotyczących głównych założeń odnośnie do przyszłości oraz innych podstawowych przyczyn niepewności szacunków [MSR 1 § 125] został wprowadzony w związku z subiektywizmem wartości szacunkowych. Zawarcie w ujawnianej polityce rachunkowości przyjętego sposobu ustalania wartości szacunkowych sugeruje również Krajowy Standard Rachunkowości Nr 7 – „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja”, który został opublikowany w 2012 r.

Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1 zobowiązuje jednostkę do opisanie znaczących elementów przyjętej polityki rachunkowości, w tym podstaw wyceń przyjętych przy sporządzaniu sprawozdania finansowego oraz innych elementów polityki rachunkowości potrzebnych do zrozumienia sprawozdania finansowego [MSR 1 § 117]. Zakres ujawnień, który powinien być dokonany dla realizacji tego obowiązku został zaprezentowany na rys. 1. W poszczególnych standardach można z kolei odnaleźć dodatkowe wskazówki dotyczące uszczegółowienia pozycji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym, znajdują się one na końcu każdego standardu, w części „Ujawnianie informacji”.



Rys. 1. Zakres ujawnień związany z wartościami szacunkowymi w sprawozdaniach finansowych

Źródło: opracowanie własne.

Kwestią otwartą, która nie została uregulowana w krajowym ani międzynarodowym prawie bilansowym, pozostaje ustalenie, czy jednostka będzie prezentować jedynie te wybrane rozwiązania dotyczące sposobów wyceny, dla których istnieją prawa wyboru, czy też przedstawi wszystkie stosowane sposoby wyceny, niezależnie od tego, czy w danym przypadku miała prawo wyboru, czy też konkretna metoda została narzucona obowiązującymi regulacjami. Jeśli zostanie wskazana podstawa wyceny wszystkich znaczących pozycji aktywów, zobowiązań, przychodów i kosztów, to sprawozdanie finansowe będzie łatwiejsze w odbiorze dla użytkowników. Takie stanowisko prezentują P. Kabalski i M. Frendzel [Frendzel, Ignatowski, Ka-

balski 2011, s. 33-35], postulując, iż dla zwiększenia wartości poznawczej danych finansowych zasadne byłoby ujawnienie w formie tabelarycznej kompleksowej informacji o podstawie wyceny wszystkich pozycji bilansowych, co zwiększyłoby czytelność sprawozdania i uprościło analizę sytuacji finansowej jednostki.

Kategorią wyceny, która w sposób szczególny wiąże się z koniecznością dokonywania ujawnień informacji, jest wartość godziwa. Możliwość wyceny w wartości godziwej, wprawdzie dopuszczona zarówno w krajowym, jak i międzynarodowym prawie bilansowym, ma wielu zwolenników i przeciwników. Samo określenie wartości godziwa jest uznawane za niejednoznaczne [por. np. Jędrzejczyk 2011, s. 21], a wprowadzenie tej kategorii wyceny do systemu rachunkowości uznane zostało za rewolucyjne i kontrowersyjne [Mazur 2011, s. 10]. Kontrowersje związane z wyceną pozycji bilansowych w wartości godziwej wiążą się przede wszystkim z wieloma możliwymi jej źródłami. W przepisach zarówno krajowych, jak i międzynarodowych nie został określony jeden konkretny sposób ustalania wartości godziwej, a wytyczne nakazujące przyjęcie jednej z możliwości wyceny, są z reguły jedynie sugerowane [Zieniuk 2012, s. 125]. Wycena w wartości godziwej następuje przy wykorzystaniu dostępnych danych, czyli założeń, które uczestnicy rynku przyjęliby przy ustalaniu ceny składnika aktywów lub zobowiązania. Na założenia te bezpośredni wpływ ma także własny osąd jednostki w danych okolicznościach [por. np. Towpik, Kałużny, Piechocka-Kałużna 2011, s. 101].

Z powyższych rozważań wynika, że dane liczbowe prezentowane w sprawozdaniu finansowym, jako efekty wyceny w wartościach szacunkowych lub w wartości godziwej, nie są wystarczające dla pełnego odbioru sprawozdań finansowych. Świadomy użytkownik informacji sprawozdawczej, chcąc ocenić prawidłowość wyceny dokonanej przez jednostkę, potrzebuje dodatkowych ujawnień – przede wszystkim o przyjętych sposobach wyceny, dokonanych założeniach oraz o stopniu niepewności szacunku. Takich informacji, przynajmniej częściowo, dostarcza informacja dodatkowa do sprawozdania finansowego. W tym miejscu pojawia się jednak wątpliwość – czy dokonywane w informacji dodatkowej ujawnienia o sposobach szacowania wartości rzeczywiście pozwalają na prześledzenie procesu wyceny i uznanie go za wiarygodny.

W informacji dodatkowej zamieszczane są, zgodnie z obowiązującymi wymogami, podstawowe informacje dotyczące przyjętych sposobów wyceny. Niektóre jednostki w swoich sprawozdaniach zamieszczają wydzieloną sekcję poświęconą wyłącznie szacunkom – przyjętym metodom wyceny i najważniejszym założeniom. W innych przypadkach realizacja tego obowiązku ogranicza się jedynie do zamieszczenia skrótu najważniejszych ustaleń polityki rachunkowości w zakresie wyceny. Informacje o wartościach szacunkowych mogą mieć postać zestawienia tabelarycznego lub znajdować się w notach objaśniających do każdej konkretnej pozycji sprawozdania finansowego. Różne sposoby wywiązywania się z obowiązku ujawnień spowodowane są brakiem skonkretyzowania tego wymogu w prawie bilansowym. Powoduje to, że zakres ujawnień informacji o szacunkach w sprawozdaniach finansowych może być większy lub mniejszy – zależnie od decyzji danej jednostki.

3. Badanie wartości szacunkowych i związanych z nimi ujawnień przez biegłego rewidenta

Wobec ograniczonej wartości informacyjnej ujawnień dotyczących szacowania wartości prezentowanych w sprawozdaniach finansowym za istotną dla poświadczenia wiarygodności szacunków należy uznać rolę biegłego rewidenta. Badanie wartości szacunkowych jest integralną częścią procesu badania sprawozdań finansowych. Standardy rewizji finansowej, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, poruszają problem badania szacunków, dając biegłemu rewidentowi podstawowe wskazówki i wytyczne w tym zakresie. Należy jednak zauważyć, że zapisy przywołanych standardów stanowią jedynie punkt wyjścia do wypracowania szczegółowych procedur badania wartości szacunkowych, które każdy biegły rewident sam musi ustalić. Specyfika procesu badania oraz rosnąca złożoność procesów gospodarczych zachodzących w badanych jednostkach i ich otoczeniu uniemożliwia bowiem zastosowanie identycznych procedur przy każdym badaniu.

W odniesieniu do badania wartości szacunkowych, w tym szacunków wartości godziwej, głównym celem biegłego rewidenta przeprowadzającego badanie powinno być uzyskanie dowodów badania, potwierdzających, że wartości szacunkowe ujęte lub ujawnione w sprawozdaniach finansowych są racjonalne, a powiązane ujawnienia w sprawozdaniach finansowych są odpowiednie do mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej [MSRF 540, 2010 § 6]. Biegły powinien więc zwrócić uwagę nie tylko na poprawność samych szacunków i właściwy dobór metod – częścią badania wartości szacunkowych jest też sprawdzenie związanych z nimi ujawnień. Zapisy standardów rewizji finansowej dotyczące tego aspektu badania zostały syntetycznie przedstawione na rys. 2.

Analizując problem ujawnień informacji o wartościach szacunkowych i ich badania, należy zauważyć, że badanie nie obejmuje wszystkich szacunkowych pozycji sprawozdania finansowego, gdyż wiązałoby się to ze wzrostem pracochłonności, a tym samym kosztów badania. Kluczowe dla całego procesu badania jest ustalenie istotności, co pozwala na wykrycie nieprawidłowości istotnych wartościowo.

Dokonując badania wartości szacunkowych, biegły rewident może sprawdzić poprawność metody i rezultatów obliczeń dokonanych przez jednostkę, porównać szacunki jednostki z danymi ustalonymi w inny sposób lub porównać szacunki jednostki z rzeczywistym wykonaniem, jakie nastąpiło po dniu bilansowym¹. Biegły może też skorzystać z pomocy ekspertów, gdy do uzyskania wystarczających i odpowiednich dowodów badania niezbędna jest wiedza z dziedziny innej niż rachunkowość i rewizja finansowa. Wszelkie wnioski z badania racjonalności wartości szacunkowych i ich ujawnień oraz oznak możliwej stronniczości kierownictwa powinny zostać zawarte w dokumentacji badania.

¹ Badanie sprawozdania finansowego zwykle jest dokonywane kilka miesięcy po dniu bilansowym, często więc możliwa jest weryfikacja poprawności dokonanych szacunków w oparciu o dokładniejsze i pełniejsze dane.

Krajowe Standardy Rewizji Finansowej	Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej
KSRF 1. Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych, § 45-46. Badanie danych szacunkowych	MSRF 540. Badanie wartości szacunkowych, w tym szacunków wartości godziwej i powiązanych ujawnień
<p>Jeżeli wartości szacunkowe są znaczące, biegły rewident powinien zebrać dowody badania potwierdzające, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ zasadne jest ustalenie określonych wielkości drogą szacunku, ○ zastosowana metoda jest poprawna, ○ przyjęte za punkt wyjścia szacunku dane są dokładne, kompletne i odpowiednie, ○ wielkości określone w wyniku szacunku zostały ustalone w racjonalnej wysokości. <div data-bbox="152 761 623 869" style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <p style="text-align: center;">W sprawach nieuregulowanych i w razie wątpliwości odwołanie do MSRF</p> </div>	<p>Celem biegłego rewidenta jest uzyskanie odpowiednich i wystarczających dowodów badania, świadczących, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ wartości szacunkowe ujęte lub ujawnione w sprawozdaniu finansowym są racjonalne, ○ powiązane ujawnienia w sprawozdaniach finansowych są odpowiednie do mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. <p>W przypadku wartości szacunkowych, powodujących powstanie znaczącego ryzyka, biegły rewident także – w zestawieniu z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej – ocenia odpowiedniość ujawnionych w sprawozdaniu finansowym informacji na temat niepewności szacunku.</p>

Rys. 2. Standardy rewizji finansowej dotyczące badania ujawnień związanych z wartościami szacunkowymi

Źródło: opracowanie własne.

Biegły rewident przeprowadzający badanie ma dostęp nie tylko do ujawnień prezentowanych w sprawozdaniu finansowym, ale również do pełnej polityki rachunkowości badanej jednostki. W przypadku wątpliwości może też prosić kierownictwo o dodatkowe wyjaśnienia. Dysponuje zatem większą ilością informacji niż przeciętny odbiorca sprawozdania finansowego, a także specjalistyczną wiedzą. Wobec powyższego opinia biegłego rewidenta, w której treści powinno znaleźć się potwierdzenie sprawdzenia poprawności znaczących szacunków [por. KSRF 1, 2010, załącznik 2], może nadać sprawozdaniu finansowemu atrybut wiarygodności dla jego odbiorców, nawet jeśli ujawnienia prezentowane w informacji dodatkowej nie były do tego wystarczające.

Obiektywne badanie sprawozdania finansowego jest jedną z przesłanek kształtowania wiarygodności obrazu działalności jednostki gospodarczej [por. Micherda 2006, s. 23]. Zagadnienia związane w wpływem rewizji finansowej na wiarygodność sprawozdania finansowego były przedmiotem licznych badań naukowych. Badania J. Pfaffa [2007, s. 207-279] dotyczyły 223 jednostek o różnej formie organi-

zacyjno-prawnej, objętych badaniem sprawozdań finansowych. Dowiodły one, że zmiany sprawozdań finansowych dokonywane w wyniku przeprowadzonej rewizji są znaczące. Przykładowo aż w 80% przypadków w wyniku badania wymagana była korekta sumy bilansowej, a w 77% badanych jednostek – korekta różnych pozycji rachunku zysków i strat. Zmiany te były istotne, w wielu przypadkach przekraczające przedział wartościowy miliona złotych.

Także badania empiryczne M. Andrzejewskiego [2012, s. 194-258] dowiodły, że biegli rewidenty w zdecydowanej większości przypadków korygują badane sprawozdania finansowe, wpływając na ich ostateczny kształt. Takie działania biegłych są przejawem korygującej funkcji rewizji finansowej. O skali dokonanych korekt nie są jednak informowani akcjonariusze, udziałowcy i inni odbiorcy sprawozdań finansowych.

Rezultaty przywołanych badań wskazują na istotne znaczenie rewizji finansowej w kształtowaniu wiarygodnego obrazu sytuacji majątkowo-finansowej jednostek. Opinia biegłego rewidenta wyrażona bez zastrzeżeń potwierdza sprawność działania systemu rachunkowości, prawidłowość prowadzenia ksiąg rachunkowych, a tym samym także racjonalność szacunków ustalanych w wyniku wyceny. Można przyjąć, że opinia biegłego w pewien sposób rekompensuje finalnym odbiorcom sprawozdania finansowego ograniczony zakres informacji o wycenie, ujawnianych przez badaną jednostkę.

Warto zaznaczyć, że w przypadku stwierdzenia istotnych różnic między wielkościami szacunków dokonanych przez jednostkę i biegłego rewidenta, które nie są uzasadnione stanem faktycznym, biegły zwraca się do kierownictwa jednostki z prośbą o zrewidowanie szacunków i dokonanie zmian w sprawozdaniu finansowym. Uwzględnienie przez jednostkę powyższych zmian z reguły nie powinno mieć wpływu na ostateczną opinię biegłego. Stwierdzone różnice zostałyby uznane za uchybienia, gdyby kierownik jednostki odmówił zrewidowania szacunków [KSRF 1, 2010 § 46].

Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej kładą szczególny nacisk na analizę założeń przyjętych do ustalania wartości szacunkowych, intencji i możliwości kierownictwa czy ocenę skuteczności działania kontroli. W tym miejscu należy jeszcze raz podkreślić, że prowadząc badanie, biegły rewident ma dostęp do szerszego zakresu informacji o dokonywanych przez jednostkę szacunkach niż finalni odbiorcy sprawozdań finansowych. Niemniej jednak jego działania powinny także objąć sprawdzenie, czy jednostka dokonuje przynajmniej w minimalnym zakresie właściwych ujawnień, stosownie do wymogów przyjętych ramowych założeń sprawozdawczości finansowej. W przypadku MSR przykładami takich ujawnień są:

- charakter założeń lub innych niepewności szacunków,
- wrażliwość wartości bilansowych na metody, założenia i szacunki będące podstawą ich kalkulacji, w tym przyczyny wrażliwości,
- przewidywane wyjaśnienie niepewności i zakres prawdopodobnych skutków w trakcie kolejnego roku obrotowego, mogących mieć wpływ na wartości bilansowe aktywów i zobowiązań, których dotyczy niepewność,

- wytłumaczenie zmian dokonanych w poprzednio przyjętych założeniach wpływających na te aktywa i zobowiązania, jeśli niepewność nadal istnieje [MSR 1 § 129].

Powyższy zakres proponowanych ujawnień powinien mieć zastosowanie do istotnych pozycji szczególnie dotkniętych niepewnością. Jednak ich wyodrębnienie oraz określenie stopnia szczegółowości zależy każdorazowo od kierownictwa jednostki.

Podsumowując, wszelkie ujawnienia informacji o sposobach szacowania wartości zdecydowanie wpływają na odbiór sprawozdania finansowego – stąd sprawdzenie ich zgodności z ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej należy uznać za zasadne. Biegły rewident powinien także ocenić odpowiedniość informacji na temat niepewności szacunków. Ujawnienia te – nakazane przez obowiązujące prawo bilansowe lub zamieszczone przez jednostkę dobrowolnie w informacji dodatkowej do sprawozdania finansowego – mogą obejmować m.in.: przyjęte podczas wyceny założenia, zastosowaną metodę szacowania, przyczyny jej wyboru, omówienie zmian metod szacowania czy źródła niepewności szacunku.

4. Podsumowanie

Aby wiarygodność dostarczanych informacji budziła jak najmniej wątpliwości, jednostki gospodarcze powinny ujawniać metody i założenia przyjęte podczas wyceny. Obowiązujące regulacje rachunkowości i sprawozdawczości finansowej w wielu przypadkach pozostawiają jednostce wybór w stosowaniu technik wyceny poszczególnych pozycji sprawozdawczych, tym samym odbiór informacji o sytuacji finansowej podmiotu staje się utrudniony.

Ujawnienie polityki rachunkowości powoduje, że staje się ona znana całemu otoczeniu, w jakim działa przedsiębiorstwo. Z tego powodu przedsiębiorstwa niechętnie dokonują w sprawozdaniach finansowych szczegółowej prezentacji przyjętych sposobów wyceny. Kierownictwo jednostki powinno jednak zdawać sobie sprawę, że taka informacja pomaga odbiorcom sprawozdania w zrozumieniu sposobu, w jaki zdarzenia gospodarcze wpływają na sytuację majątkową i kapitałową przedsiębiorstwa.

W związku z subiektywnością przesłanek, jakie kierują jednostką przy wyborze metod szacunku, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe standardy rachunkowości sugerują zwiększanie ujawnień w informacji dodatkowej i ewentualnych notach uzupełniających do sprawozdania finansowego.

Jeżeli informacje o sposobach wyceny są ujawniane w sposób pełny, odbiorca może przypuszczać, iż księgi rachunkowe są również prowadzone rzetelnie i przejrzystie. Z kolei ograniczanie zakresu ujawnianych informacji może wywoływać przekonanie, że jednostka ma coś do ukrycia. Duża liczba sposobów wyceny może też umożliwić zaciemnianie prawdziwego obrazu przedsiębiorstwa, a więc może stać się narzędziem rachunkowości kreatywnej w negatywnym znaczeniu. Jeśli

sprawozdanie finansowe ma być podstawą właściwej analizy i oceny sytuacji danego przedsiębiorstwa, konieczny wydaje się więc jak najszerszy zakres ujawnień polityki rachunkowości. Dodatkowo interesy akcjonariuszy, udziałowców i innych odbiorców sprawozdania finansowego chronione są dzięki obowiązkowi poddawania sprawozdań finansowych badaniu przez biegłego rewidenta.

W opinii autora zakres ujawnień informacji o szacunkach, dokonywanych obecnie przez jednostki gospodarcze, nie jest doskonały. W informacji dodatkowej prezentowane są zwykle niewiele wnoszące wyciągi z polityki rachunkowości lub tabelaryczne zestawienia metod szacunku – często bez odniesienia do konkretnych pozycji sprawozdania finansowego, a tym bardziej ich wartości. Zagadnienia związane z ujawnianiem informacji o danych szacunkowych powinny być przedmiotem szczególnej uwagi biegłego rewidenta.

Badając wartości szacunkowe, biegły rewident dysponuje szczegółowymi informacjami o wycenie, a w razie wątpliwości może uzyskać wyjaśnienia kierownictwa. Badanie prowadzi do potwierdzenia prawidłowości procesu szacowania danych, co z kolei staje się podstawą wyrażenia pozytywnej opinii o wiarygodności całego sprawozdania finansowego. Wobec wzrastających wymagań finalnych odbiorców sprawozdania finansowego, zwłaszcza w kwestiach związanych z wiarygodnością informacji, sprawdzenie poprawności ujawnień dotyczących wartości szacunkowych nabiera większego znaczenia – jako nieodłączna część procesu badania sprawozdań finansowych.

Literatura

- Andrzejewski M., 2012, *Korygująca funkcja rewizji finansowej w systemie rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Jędrzejczyk M., 2011, *Estymacja wartości godziwej. Podejście symulacyjne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Frendzel M., Ignatowski R., Kabalski P., 2011, *Ujawnienia informacji w sprawozdaniach finansowych. MSR 1, MSSF 7, MSSF 8*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- KSRF, 2010, Krajowy Standard Rewizji Finansowej Nr 1. Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych Załącznik do uchwały nr 1608/38/2010 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 16 lutego.
- Mazur A., 2011, *Wartość godziwa – potencjał informacyjny*, Difin, Warszawa.
- MSSF, 2011, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- MSRF, 2010, Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej i Kontroli Jakości, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Micherda B., 2006, *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Difin, Warszawa.
- Pfaff J., 2007, *Wpływ rewizji finansowej na wiarygodność sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Szobak M., Zieniuk P., 2013, *Ujawnienia informacji o sposobach kwantyfikacji wartości w sprawozdaniach finansowych przedsiębiorstw*, [w:] B. Micherda (red.), *Współczesne uwarunkowania kwantyfikacji w rachunkowości*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.

Towpik M., Kałużny R., Piechocka-Kałużna A., 2011, *Badanie wartości szacunkowych w sprawozdaniach finansowych. Wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne*, Krajowa Izba Biegłych Rewidentów, Warszawa.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 2013, nr 0, poz. 330.

Zieniuk P., 2012, *Wartość godziwa w polityce rachunkowości*, [w:] H. Buk, A. Kostur (red.) *Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Teoretyczne aspekty wartości godziwej*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach nr 125, Katowice.

DISCLOSURES OF ESTIMATED VALUES IN FINANCIAL STATEMENTS – A CHALLENGE FOR AUDITOR

Summary: The possible choice of variety of methods and ways of valuation makes the understanding of financial statements more difficult. The disclosures of information about value estimation and established do not allow to restore the full valuation process made by a company. In this context, it is important to recognize the role of the auditor's in the process of assuring that estimates presented in the financial statements are relevant. The independent audit can confirm the accuracy of the data used in the estimation process, which can be the basis of an unqualified opinion of the financial statements.

Keywords: estimated values, financial reporting, financial audit.